

ALDI
Agencija za lokalne razvojne inicijative
Bosna i Hercegovina
Panorama b.b.
73 0000 Goražde
<http://www.aldi.ba>

Program partnerskog građanskog zastupanja (CAPP)
Monitoring napretka domaćih vlasti u ispunjavanju Građanske platforme

Goražde, 21. maj 2007. godine

Demir Imamović, Meliha Gačanin:

DA LI JE ZAPOŠLJAVANJE PRIORITET ZA NOVE VLASTI U BOSNI I HERCEGOVINI? Prvi nalazi o radu vlasti BiH na rješavanju problema nezaposlenosti

Kao odgovor na snažno izražene zahtjeve građana da vlasti Bosne i Hercegovine pokrenu odlučnu borbu protiv nezaposlenosti, u Građanskoj platformi postavljen je jasan zahtjev da novoizabrane vlasti osiguraju stvaranje preduslova za otvaranje dodatnih **150.000** novih radnih mjesta do kraja 2010. godine. Ovaj zahtjev je definisan na osnovu analize promjena na tržištu rada u periodu od 2001. do 2004. godine i promjena koje su po ovom pitanju ostvarene u zemljama Jugoistočne Evrope i na način koji je komplementaran sa politikama i prioritetima koji se postavljaju za zemlje članice i zemlje kandidate za članstvo u EU. U Građanskoj platformi, pored ovog ključnog zahtjeva, kreirani su i specifični zahtjevi koji bi trebali biti ostvareni tokom mandatnog perioda kao što je izrada **Nacionalnog Akcionog plana za borbu protiv nezaposlenosti** do kraja 2007. godine, obezbijeđenje adekvatnih sredstva iz budžeta države i entiteta za finansiranje aktivnih politika zapošljavanja, uspostavljanje jedinstvenog modela poticanja lokalnog ekonomskog razvoja i uspostavljanje programa koji će poticati povećanje registrirane zaposlenosti u poljoprivrednom sektoru, obzirom da je najveći broj zaposlenih u neformalnom sektoru upravo u poljoprivredi.

STANJE NEZAPOSLENOSTI ŠEST MJESECI NAKON IZBORA

Informacije o broju registriranih nezaposlenih su jedine statističke informacije koje se kontinuirano objavljuju na mjesečnoj bazi po jedinstvenoj metodologiji od strane entitetskih agencija za statistiku, a koje govore o stanju i promjenama na tržištu rada u Bosni i Hercegovini. Ukupan broj registriranih nezaposlenih lica na dan održavanja opštih izbora bio je **518.471**, što je u odnosu na 2005. godinu povećanje od 10.432 nezaposlena lica, te čak 32.383 u odnosu na 2004. godinu, na šta je prvenstveno uticalo povećanje registrirane nezaposlenosti u F BiH (u istom periodu u RS je nezaposlenost smanjena za 1.114 lica).

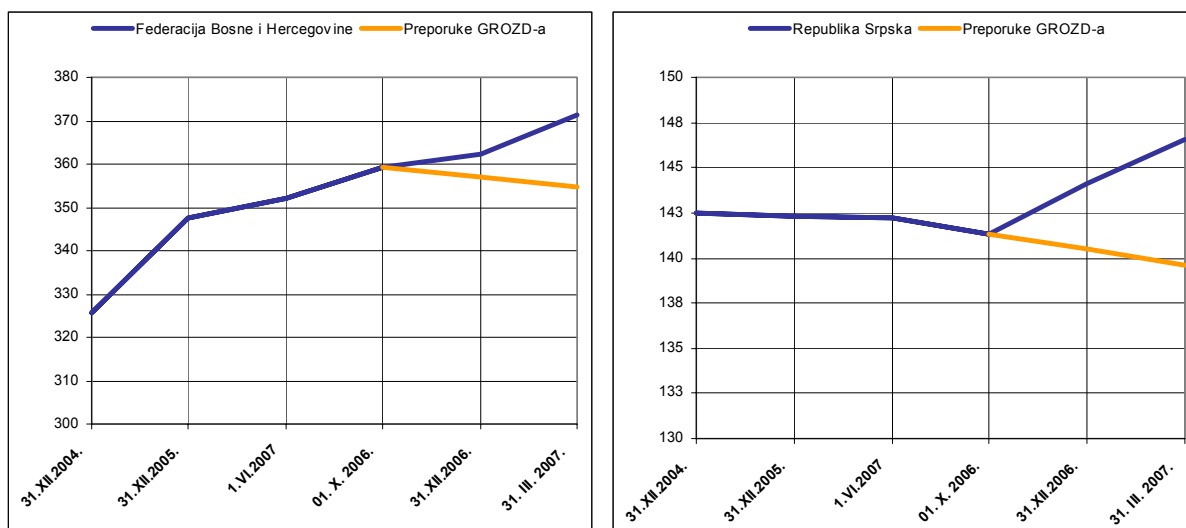
Tabela: Promjene u broju registriranih nezaposlenih lica u Bosni i Hercegovini
Izvor: Agencija za rad i zapošljavanje BiH

	31.12. 2004.	31.12. 2005.	01. 10. 2006.	31.12. 2006.	31. 03 2007.
Ukupno	486.088	508.039	518.471	524.839	535.489
F BiH	325.738	347.478	359.177	362.368	371.156
RS	142.462	142.331	141.348	144.106	146.517
Brčko Distrikt	17.888	18.230	17.946	18.365	17.816

U periodu od šest mjeseci nakon održavanja opštih izbora nisu zabilježene nikakve pozitivne promjene u smanjenju broja nezaposlenih, jer umjesto očekivanog smanjenja nezaposlenosti za 6,4 hiljade prema zahtjevima iz Građanske platforme, došlo je do povećanja registriranih nezaposlenih za čak 17.018 osoba.

Grafik:

Stvarne i očekivane promjene u broju nezaposlenih lica u BiH (period oktobar 2006 – mart 2007)

Obzirom da metodologija procjene ukupne nezaposlenosti na osnovu broja registriranih nezaposlenih lica nije precizna metoda procjene nezaposlenosti, statističke institucije (Agencija za statistiku BiH i entitetski zvodi za statistiku) su u skladu sa preporukama Međunarodne organizacije rada (ILO) i zahtjevima Statističkog ureda EU (EUROSTAT) po prvi put provele istraživanje – Anketu o radnoj snazi (ARS), čime su obezbjeđeni međunarodno uporedivi podaci u oblasti statistike rada.¹

Prema rezultatima istraživanja objavljenih u Anketi o radnoj snazi, u aprilu 2006. godine ukupan broj nezaposlenih lica u Bosni i Hercegovini je iznosio 366 hiljada, što je za 169 hiljada manje od broja registriranih nezaposlenih. Iako ovaj podatak o znatno manjem broju nezaposlenih izuzetno ohrabruje, on govori samo o osobama koje u sedmici u kojoj je provedeno istraživanje nisu radili i koji su u prethodne četiri sedmice aktivno tražile posao. Sve ostale osobe (koje nisu zaposlene ili nezaposlene) se svrstavaju u neaktivne osobe (osobe koje ne rade i koje nisu poduzimale nikakve aktivnosti u cilju

¹ Agencija za statistiku BiH (BHAS), Federalni zavod za statistiku (FZS) i Republički zavod za statistiku RS (RZSRS): "Anketa o radnoj snazi". Istraživanje provedeno u aprilu 2006. godine i objavljeno u 2006. godini. Za više vidjeti na <http://www.bhas.ba/ankete.html>

traženja posla u posljednje četiri sedmice), a kojih samo u dobi od 15 do 64 osobe ima 1,093 miliona, što je jedan od najvećih učešća neaktivnog stanovništva u Evropi.²

Tabela:
Informacije o strukturi nezaposlenih i neaktivnih osoba u Bosni i Hercegovini
Izvor: Anкета o radnoj snazi 2006

	BiH	F BiH	RS	BD
1. Nezaposleni	366	240	119	7
2. Neaktivni	1.556	977	546	32
<i>Od čega:</i>				
2.1. Obeshrabreni*	102	53	46	3
2.2. Nezaposleni*	247	135	107	5
Ukupno 1. i 2.1.	468	293	165	10
Ukupno 1. i 2.2.	613	375	226	12
3. Neaktivni u dobi od 15-64 god	1.093	711	361	21
<i>Od čega(SRS)* :</i>				
3.1. Status učenika/studenata	277	192	81	4
3.2. Nesposobni za rad (+15)	171	84	80	7
Ukupno neaktivni, a sposobni**	645	435	200	10

*Subjektivna ocjena ispitanika; ** Procjena ALDI na osnovu podataka iz ARS;

Neaktivne osobe su uobičajeno izvan tržišta rada zbog obrazovanja, zbog toga što ne traže posao, zbog toga što imaju familijarnih obaveza ili što zbog onesposobljenja nisu sposobne za rad, ali prema podacima EU i zbog toga što jednostavno ne mogu pronaći posao (jer su stope neaktivnog stanovništva najveće u regijama sa najmanjom ponudom poslova).³ Prema podacima iz ARS, od ukupnog broja neaktivnih osoba u Bosni i Hercegovini čak je 102 hiljade potpuno obeshrabreno da na tržištu rada traži posao, te bi ukupan broj nezaposlenih osoba trebao povećati za ovaj broj, čime bi ukupan broj nezaposlenih iznosio 468 hiljada. Pored 102 hiljade obeshrabrenih, utvrđeno je da 247 hiljada osoba nisu tražile posao (sto ih svrstava u neaktivne, uključujući i obehrabljenе), ali se oni subjektivno smatraju nezaposlenim licima. Imajući u vidu ove informacije, može se konstatovati da je u Bosni i Hercegovini u 2006. godini **613 hiljade** osoba koje su nezaposlene bez obzira da li aktivno traže posao ili smatraju da su nezaposlene, ali zbog nedostatka ponude radnih mjesta posao ne traže aktivno.

DA LI SE MOGU OČEKIVATI POZITIVNE PROMJENE U ZAPOSLENOSTI U 2007. GODINI

Bosna i Hercegovina nije specifična zemlja u regionu po visokim stopama nezaposlenosti, već i po tome što uopšte nema zvaničnu statistiku o broju formalno zaposlenih radnika. Jedini zvanični podaci o broju registriranih zaposlenih koji se mogu koristiti kao zvanični podaci o zaposlenosti su mjesečni podaci o zaposlenosti entiteta i Brčko Distrikta u mjesecima mart i septembar.

Prema posljednjim objavljenim statističkim podacima 01. oktobra 2006. godine ukupan broj registriranih zaposlenih je iznosio 649.226 radnika i u odnosu na 2005. godinu broj registriranih

² U 2004. godini procjenjuje se da je u EU oko 30 % radno sposobnog stanovništva bilo neaktivno, dok je u BiH prema ARS stopa neaktivnog stanovništva skoro dvostruko veća (56,9%).

³ Procjenjuje se da oko 14 % neaktivnog stanovništva EU je zainteresovano da pronađe posao (neaktivni-obeshrabreni), dok je u BiH ovaj procenat dvostruko manji (6,56%). Izvor – EU Izveštaj o zaposlenosti u Evropi za 2005. godinu.

zaposlenih je povećan za minimalnih 3,563 radnika, dok je u odnosu na 2004. godinu broj registriranih zaposlenih povećan za 11.469 radnika.

Tabela:

Zvanična statistika o registriranim zaposlenim
Izvor: Entitetski zavodi za statistiku i podaci BD

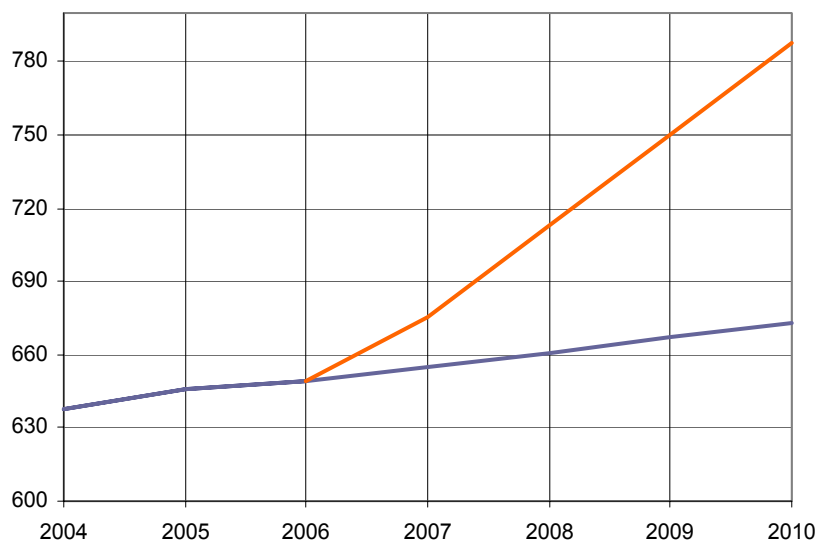
	31.12. 2004.	31.12. 2005.	01. 10. 2006.	31.12. 2006.	31. 03 2007.
1. Ukupno zaposlenost	638.943	643.837	649.226	395.473	408.233
1.1. F BiH	389.523	386.592	392.116	381.770	394.038
1.2. RS*	236.899 (p)	244.200 (p)	257.110 (p)	-	-
1.3. Brčko Distrikt	12.521	13.045	-	13.703	14.195

*mart i septembar; (p) Procjena na osnovu podataka za mjesec septembar

Grafik:

Procjena razlika u očekivanju povećanja ukupne zaposlenosti

— Procjena trenutnog kretanja — Preporuke GROZD-a

Ukoliko ne dođe do ozbiljnijeg zaokreta u politici zapošljavanja u Bosni i Hercegovini u skladu sa zahtjevima sadržanim u Građanskoj platformi, na osnovu dosadašnjih ostvarenih rezultata u rastu ukupne zaposlenosti u Bosni i Hercegovini, moguće je optimalno očekivati da će do kraja 2010. godine doći do rasta ukupne zaposlenosti ne veće od 25.000 novih radnih mjesta što je za 125.000 manje radnih mjesta od očekivanja postavljenih u Građanskoj platformi.⁴

Prema provedenom istraživanju o radnoj snazi, u skladu sa metodologijom koja se primjenjuje u zemljama Evropske unije, ukupan broj zaposlenih u Bosni i Hercegovini iznosi 811 hiljada.⁵ U odnosu na zvaničan broj zaposlenih, prema evidenciji entitetskih zavoda za statistiku u Bosni i Hercegovini stvarni broj zaposlenih je za 162 hiljade veći od broja registriranih zaposlenih.

⁴ Pretpostavke očekivanog rasta ukupne zaposlenosti u scenariju koji ne uključuje efekte dosadašnjih provedenih reformi u Bosni i Hercegovini, već podrazumjeva održavanje postojećeg stanja u oblasti politike zapošljavanja.

⁵ BHAS, FZS o RZSRS: Anкета o radnoj snazi 2006., str 24.

Tabela:
Stvarno stanje zaposlenosti u Bosni i Hercegovini
Izvor: Anкета o radnoj snazi 2006

	BiH	F BiH	RS	BD*
1. Zaposleni ukupno	811	500	298	13*
od čega:				
1.1. Zaposlenici	588	386	193	9*
1.2. Samozaposlenici	176	94	79	3*
1.3. Neplaćeni pomažući članovi	47*	20	26	1*
2. Po područjima djelatnosti				
2.1. Poljoprivredne	167	72	93	2*
2.2. Nепoljoprivredne	249	166	80	3*
2.3. Uslužne djelatnosti	395	263	125	7*

*Manje sigurni podaci

Obzirom da se pod zaposlenim osobama smatraju sve osobe starije od 15 godina koji su u sedmici u kojoj je provedeno istraživanje radile najmanje jedan sat za plaću ili naknadu, razlika između formalnog i stvarnog broja zaposlenih ne znači po automatizmu da su svi neregistrirani radnici zaposleni u svojoj ekonomiji. Od 811 hiljada zaposlenih, 167 hiljada plaću ostvaruje u poljoprivrednom sektoru, a najveći broj zaposlenih u poljoprivredi ostvaruje prihode koji nisu dovoljni ni za zadovoljavanje minimalnih životnih potreba. Obzirom na nivo produktivnosti poljoprivrednog sektora, razmjere siromaštva na selu, nivo prihoda koje seoska domaćinstva ostvaruju od prodaje poljoprivrednih proizvoda, prosječne udjele zaposlenosti u poljoprivredi u odnosu na ukupnu zaposlenost u svim zemljama u regionu, realno je pretpostavljati da bi najveći dio zaposlenih u poljoprivredi promjenio svoje zanimanje ukoliko bi došlo do značajnijeg povećanja ponude radnih mjesta. Imajući u vidu da je u Bosni i Hercegovini registrirano oko 20 hiljada individualnih poljoprivrednih proizvođača, objektivna procjena zaposlenosti u Bosni i Hercegovini bi iznosi najvjerovatnije oko **664 hiljade**.⁶

Ostvarene promjene u politici zapošljavanja

U proteklih šest mjeseci od održavanja opštih izbora nije došlo do bilo kakve promjene u politici zapošljavanja u Bosni i Hercegovini.⁷ U ovom periodu jedina promjena je zabilježena u promjeni, odnosno povećanju, izdvajanja sredstava za politike zapošljavanja ili druge ekonomske politike koje su direktno povezane sa razvojem privatnog sektora i tržišta rada, iz budžeta vladinih institucija i sredstava entitetskih zavoda za zapošljavanje.⁸

Analizom usklađenosti javnih rashoda sa ciljevima iz Građanske platforme za 2007. godinu, utvrđeno je da su institucije BiH, entiteta i kantona u F BiH planirali za 2007. godinu konsolidovane budžetske rashode u iznosu od 5,31 milijardi KM, te da su ukupni rashodi u odnosu na 2006. godinu povećani za 772,4 miliona KM. Od ovih sredstava za politike zapošljavanja uključujući i druge mjere za podsticaj

⁶ Što donekle potvrđuju i rezultati ARS da od 811 hiljada zaposlenih njih 115 je registrirano kao nezaposlena lica, a da se samo 667 hiljada zaposlenih i subjektivno smatra zaposlenim licima: ARS, str 59.

⁷ Jedini i veoma važan izuzetak jeste Zakon o dopunskim pravima boraca koji reguliše pitanje socijalne zaštite nezaposlenih demobilisanih boraca, koji reguliše prava po osnovu nezaposlenosti i programe za podsticaj njihovog zapošljavanja, ali ovaj zakon je donešen prije oktobarskih izbora.

⁸ U ovom dokumentu nisu prezentirane informacije o rashodima zavoda za zapošljavanje već isključivo budžetska sredstva koja su planirana u budžetima institucija BiH, entiteta i kantona za 2007. godinu.

razvoja privatnog sektora, u 2007. godini planirano je 79,99 miliona KM, što je za 12,8 miliona KM veći iznos u odnosu na 2006. godinu.⁹

Tabela:
Budžetska izdvajanja za politike rada u 2007. godini
Izvor: Usvojeni budžeti za 2007. godinu
(Milioni KM)

	BiH	Institucije BiH	F BiH + kantoni	RS
1. Ukupna budžetska izdvajanja	79,99	2,19	44,68	33,12
2. Struktura namjene izdvajanja				
2.1. Administrativne funkcije	3,79	2,19	1,59	0,00
2.2. Aktivne mjere zapošljavanja	52,21	0,00	43,09	9,12
2.3. Pasivne mjere zapošljavanja	24,00	0,00	0,00	24,00
3. Povećanje u odnosu na 2006. godinu	12,87	1,23	4,76	6,89
3.1. Administrativne funkcije	2,24	1,23	1,01	0,00
3.2. Aktivne mjere zapošljavanja	5,64	-	3,75	1,88
3.3. Pasivne mjere zapošljavanja	5,00	-	-	5,00

U prethodnoj tabeli prikazane su najznačajnije promjene u alociranju budžetskih sredstava svih nivoa vlasti (izuzev jedinica lokalne samouprave) za politike zapošljavanja i očigledno je da i pored izuzetnog povećanja finansijskih kapaciteta, domaće vlasti su za 2007. godinu planirale tek zanemarivno povećanje izdvajanja za politike zapošljavanja. Pored toga što su vlasti od 772,4 miliona KM povećanih budžetskih prihoda za zapošljavanje izdvojile tek 12,8 miliona KM, podatak koji izuzetno zabrinjava jeste da su za politike koje direktno mogu uticati na rast zaposlenosti (aktivne mjere) planirale povećanje od svega **5,6 miliona KM**, što govori da i nakon održanih opštih izbora, ne možemo očekivati nikakve značajnije promjene u rastu zaposlenosti u Bosni i Hercegovini.

ZAKLJUČAK

Nezaposlenost je prioritetni ekonomski i društveni, pa čak i politički problem u Bosni i Hercegovini. I pored datih konkretnih predizbornih obećanja, šest mjeseci nakon izbora stanovnici Bosne i Hercegovine trpe posljedice pogoršanja stanja u oblasti nezaposlenosti i ne osjećaju nikakve pozitivne promjene u zapošljavanju. Pred vlastima Bosne i Hercegovine i dalje stoji problem kako osigurati preduslove za zapošljavanje 535 hiljada registriranih nezaposlenih lica, koji se kontinuirano pogoršava obzirom da šest mjeseci nakon izbora, Bosna i Hercegovina bilježi povećanje od preko 17 hiljada novih registriranih nezaposlenih lica, dok se stanje u oblasti zaposlenosti marginalno poboljšava, obzirom da se podaci o zaposlenosti ne objavljuju za Republiku Srpsku.

U proteklih šest mjeseci od održavanja opštih izbora nije došlo do bilo kakve pozitivne promjene kursa u politici zapošljavanja u Bosni i Hercegovini. Iako domaće vlasti raspolažu sa 772,4 miliona KM povećanih budžetskih prihoda za 2007. godinu, za politike zapošljavanja je obezbjeđeno zanemarivo

⁹ U ovaj iznos nije uključeno 70 miliona KM za demobilizirane borce i članove njihovih obitelji, niti dio od 31,4 miliona KM za zdravstvenu zaštitu u RS iz koje se finansira zdravstvena zaštita nezaposlenih lica u RS.

povećanje sredstava u iznosu od svega 5,6 miliona KM, dok su ukupna sredstva za radne politike povećana za 12,8 miliona KM.¹⁰

Na žalost, imajući u vidu sve aktivnosti domaćih vlasti po pitanju stvaranja preduslova za značajan rast zaposlenosti u prvih šest mjeseci nakon izbora, može se zaključiti da zapošljavanje nije prioritetno pitanje za vlasti Bosne i Hercegovine. Ukoliko novoizabrane vlasti ne poduzmu radikalni zaokret u planiranju i provođenju efikasnih politika zapošljavanja, ne samo da neće ispuniti očekivanja građana po pitanju povećanje ponude novih radnih mjesta, već se postavlja pitanje efikasnosti i opravdanosti trošenja budžetskih sredstava na zapošljavanje, koja obzirom na veličinu izdvajanja daju zanemarive pozitivne efekte po rast zaposlenosti u Bosni i Hercegovini.

¹⁰ U ovaj iznos nisu uključena sredstva zavoda za zapošljavanje koja se prikupljaju po osnovu doprinosa za nezaposlenost.